ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Чуст тумани

2024 йил 5 март

судья: А.А.Шокиров

Чуст туманлараро иқтисодий суди, судья А.Шокиров раислигида, судья ёрдамчиси О.Мирзакуловнинг котиблигида, даъвогар-«Хамрокулов Бахриддин Падхиддинович» фермер хўжалиги манфаатида Тўрақўрғон туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг жавобгар- «Namangan to`qimachi cluster» МСНЈ ҳисобидан жами 619.896.183 сўм ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича юритилган ишни кенгаш вакили О.Дадамирзаев (2024 йил 12 январдаги №4-сонли ишончнома асосида), даъвогар вакили хўжалик раҳбари Б.Хамроқулов, жавобгар вакили Р.Усманов (2024 йил 20 февралдаги №76-сонли ишончнома асосида) иштирокида, суд биносида бўлиб ўтган очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниқлади:

аризада баён этилишича, «Хамрокулов Бахриддин даъво Падхиддинович» фермер хўжалиги (кейинги матнда даъвогар деб юритилади) ҳамда «Namangan toʻqimachi cluster» МСНЈ (кейинги матнда жавобгар деб юритилади) ўртасида шартнома тузилган. Мазкур шартнома шартларига мувофиқ тарафлар, яъни даъвогар жавобгарга пахта хом ашёсини атказиб бериш, жавобгар эса етказиб бериладиган махсулот хакини тўлаб бериш мажбуриятини олишган. Шартнома шартларига кўра, даъвогар томонидан шартномада келишилган миқдорда ва шартларда пахта хом ашёси етказиб берилган. Лекин, жавобгар томонидан махсулот тўлови тўлаб берилмаган. Жавобгарга бир неча маротаба огохлантириш хатлари юборилган, лекин натижа бўлмаган. Бунга кўра, даъвогар манфаатида Тўракўрғон туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши иқтисодий судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар хисобидан 576.111.695 сўм асосий қарз, тўлов муддати кечиктирилган кунлар учун 43.784.488 сўм пеня хамда олдиндан тўланган суд харажатларини ундиришни сўраган.

Суд мажлиси муҳокамасида кенгаш ва даъвогар вакиллари даъво талабларини қўллаб-қувватлашди.

Дастлабки суд мажлисида жавобгар вакили даъвони қисман тан олиб, ҳақиқатдан қарздорлик тўғрилигини, ҳисоб рақамларида маблағ бўлмаганлиги сабабли тўлаш имкони бўлмаганлигини, ҳозирда жамият молиявий қийинчилик ҳолатида эканлигини, шундай бўлсада, иш ҳужжатларини қайта ўрганиб чиқиши учун ишни кейинга қолдириш

ҳақида оғзаки илтимоснома билдиргани сабабли ишни кўриш қолдирилган, бироқ ишни кўриш қолдирилган куни суд мажлисида иштирок этмади ҳамда даъво талаби юзасидан ўз фикр ва мулоҳазаларини билдирмади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (кейинги матнда – ИПК деб юритилади) 170-моддасининг биринчи қисмида ишда иштирок этувчи шахсларга суд даъво аризаси юзасидан тақдим этишни таклиф қилган ёзма фикр ёки қушимча далиллар тақдим этилмаганлиги ишни мавжуд материаллар буйича куришга тусқинлик қилмаслиги, учинчи қисмида эса иш муҳокамасининг вақти ва жойи тутрисида тегишли тарзда хабардор қилинган жавобгар, учинчи шахслар суд мажлисига келмаса, низо уларнинг йуқлигида ҳал қилиниши мумкинлиги қайд этилган.

Бунга кўра суд низони ишдаги мавжуд хужжатлар асосида ҳал этиш мумкин деган хулосага келди ҳамда ишни жавобгар вакили иштирокисиз мазмунан кўриб чиқишни лозим деб топди.

Суд, ишдаги мавжуд хужжатларни ўрганиб, даъвогар вакилининг тушунтиришини тинглаб, қуйидагиларга кўра даъво талабларини қисман қаноатлантиришни лозим деб ҳисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (кейинги матнда ФК деб юритилади) 234-моддасининг иккинчи қисмида мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқиши белгиланган.

ФКнинг 236-моддасида эса мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонунчилик талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши кераклиги баён этилган.

Мазкур ҳолатлар тарафлар ўртасидаги муносабатлар маҳсулот етказиб бериш шартномаси юзасидан келиб чиққан.

ФКнинг 437-моддасига кўра, махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчи — сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзғорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Иш ҳужжатларидан кўринишича, томонлар ўртасида пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича фюьчерс шартномаси тузилган.

Мазкур шартнома шартларига мувофиқ тарафлар, яъни даъвогар жавобгарга пахта хом ашёсини атказиб бериш, жавобгар эса етказиб бериладиган маҳсулот ҳақини тўлаб бериш мажбуриятини олишган.

Шартнома шартларига кўра, даъвогар томонидан шартномада келишилган миқдорда ва шартларда 142.436 кг., ташиш харажатлари билан биргаликда 1.126.386.320 сўмлик пахта хом ашёси етказиб берилган. Жавобгар томонидан 235.519.625 сўмлик минерал ўғит етказиб берилган ва 314.755.000 сўм маблағ тўлаб берилган. Бироқ, жавобгар томонидан маҳсулот тўловидан 576.111.695 сўм қарздорлик тўлаб берилмаган.

Жавобгарга бир неча маротаба огоҳлантириш хатлари юборилган, лекин натижа бўлмаган.

ФКнинг 449-моддасига кўра эса, сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар ҳақини шартномада назарда тутилган ҳисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал қилган ҳолда тўлаши лозим.

Мазкур ҳолатда, даъвогарнинг махсулотлар етказиб берганлиги, жавобгар томонидан эса етказиб берилган маҳсулот учун маблағ тўлиқ ҳажмда тўлаб берилмаганлиги иш хужжатлари асосида тасдиқланади.

Шу асосда, даъвогарнинг асосий қарзни ундириш талаби қонун хужжатлари ва шартнома шартларига мувофиқ асосли.

Бундан ташқари, даъвогар даъво талабида "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий ҳуқуқий базаси тўғрисида"ги Қонуни 32-моддаси талаби асосида, тўлов муддати кечиктирилган хар бир кун учун 0.4 фоиз миқдорида, аммо кечиктирилган сумманинг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда 43.784.488 сўм пеня ҳисоблаб, жавобгардан ундиришни сўраган.

ФКнинг 333-моддасига асосан қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Бироқ, томонлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандида тўлов муддати кечиктирилган хар бир кун учун 0.04 фоиз миқдорида, аммо кечиктирилган сумманинг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня тўланиши назарда тутилгани, шунингдек суд қарздор ва кредиторнинг манфаатларини, жавобгарнинг молиявий ҳолатини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириб, 4.378.448 сўм миқдорида қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантириш рад этишни лозим топади.

Зеро, ФКнинг 326-моддасига мувофиқ, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши керак.

Суд алоҳида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, суд даъвогарнинг даъво талабларини қисман қаноатлантириб, жавобгар ҳисобидан 576.111.695 сўм асосий қарз, 4.378.448 сўм пеня ундиришни, қолган талабларни қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

«Давлат божи тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 5-моддасининг 2-бандига кўра, ишларни иқтисодий судларда кўриб чиқилиши юзасидан давлат божи ундирилиши, ИПК 118-моддасининг биринчи қисмида суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилиши белгиланган. Шу асосда ишни судда кўриб чиқиш натижалари бўйича 12.397.923,66 сўм давлат божи харажатлари жавобгар ҳисобидан ундирилиши лозим.

Бинобарин, суд Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 128, 165, 176, 177-моддаларини қўллаб,

ҚАРОР ҚИЛДИ:

«Хамрокулов Бахриддин Падхиддинович» фермер хўжалиги манфаатида Тўрақўрғон туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг келтирган даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

«Namangan to`qimachi cluster» МСНЈ ҳисобидан «Хамрокулов Бахриддин Падхиддинович» фермер хўжалиги фойдасига 576.111.695 сўм асосий қарз, 4.378.448 сўм пеня ҳамда тўланган 34000 сўм почта харажатлари жами 580.524.143 сўм ундирилсин.

Республика бюджетига жавобгар «Namangan to`qimachi cluster» МСНЈ ҳисобидан 12.397.923,66 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал қилув қарори устидан у қабул қилинган кундан эътиборан бир ой ичида апелляция ёки қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида кассация тартибида Наманган вилоят судининг Иқтисодий ишлар бўйича судлов хайъатига ишни биринчи инстанция судида кўрган суд орқали шикоят қилиниши (прокурор протест келтириши) мумкин.

Раислик қилувчи

А. Шокиров